

Dr Jelena Kostić¹

FINANSIRANJE NAUČNE DELATNOSTI U ITALIJI

Apstrakt

Predmet analize u radu je način finansiranja naučne delatnosti u Italiji. Rad je podeljen na nekoliko tematskih celina, jer određena pitanja zahtevaju posebnu pažnju. To su pitanja koja se odnose na strateški okvir i pravne izvore u kojima je definisan način i sadržan osnov finansiranja određenih oblasti istraživanja. Kao i u nekim drugim zemljama, u Italiji je takođe moguće da se sredstva za njihovu realizaciju dodele kako iz državnog budžeta, tako i iz nekih drugih izvora, kao što je privredni sektor. Čini se, međutim, da će subjekti privrednog sektora imati mnogo više interesa da ulažu u istraživanja koja se sprovedu u oblasti prirodnih i tehničkih nauka, dok takav interes skoro da ne postoji kada su u pitanju društvene nauke. Ipak, ne treba zanemariti ni njihov značaj za razvoj celokupne društvene zajednice, a ni činjenicu da rezultati istraživanja u toj oblasti mogu biti od izuzetne koristi za kreiranje javnih politika. Od toga može zavisiti i determinisanje nacionalne spoljne politike, pa će u radu posebna pažnja biti posvećena položaju društvenih nauka. U mnogim društvima postoji ograničenje javne potrošnje, pa je zbog toga neophodno utvrditi limite kako u pogledu dodele sredstava iz budžeta, tako i u pogledu njihove potrošnje. Zbog toga su u nauci utvrđeni kriterijumi za procenu rezultata istraživanja u određenom periodu. Kako su instituti nosilac naučnoistraživačke delatnosti na nacionalnom nivou, u radu se posebna pažnja posvećuje ne samo načinu finansiranja, već i položaju navedenih institucija.

Ključne reči: naučna delatnost, finansiranje, instituti, Italija.

1.Uvod

Prema podacima objavljenim u naučnim publikacijama, subjekti privrednog sektora u Italiji ulažu finansijska sredstva u naučna istraživanja uglavnom u oblasti prirodnih nauka. Takva ulaganja oslobađaju privredne subjekte dela poreza pod uslovom da određena sredstva uplate na račune namenjene finan-

¹ Naučni saradnik, Institut za uporedno pravo u Beogradu, suputjelena@yahoo.com.

siranju istraživačke delatnosti. Privatni izvori obično podrazumevaju sredstva različitih korporacija, kao i neprofitnih organizacija (nevladinih tela), kao i sredstava iz bankarskog sektora. Kada su u pitanju sredstva iz državnog budžeta, ona se obezbeđuju kako iz republičkog, tako i iz budžeta regionalne vlasti. Sredstva iz nacionalnih budžeta se ne dodeljuju direktno naučnoistraživačkim institucijama, već se raspoređuju u skladu sa unapred utvrđenim šemama preko Ministarstva prosvete i nauke, Ministarstva zdravlja ili Ministarstva finansija.² Predmet analize u ovom radu je sistem finansiranja naučne delatnosti instituta. Iako se navedena delatnost obavlja i na visokoškolskim ustanovama, ona nije njihova osnovna delatnost. Zbog toga se često u praksi ističe da su instituti nosioci nacionalne naučnoistraživačke delatnosti.

Međutim, kada je reč o izdvajanju iz budžetskih sredstava, često u praksi postoji problem kako pronaći balans između dva na prvi pogled suprotstavljena cilja. Jedan od njih se ogleda u ograničenju javne potrošnje, odnosno u njenoj racionalizaciji, a drugi u potrebi finansiranja naučne delatnosti i ostavljanju prostora za slobodu naučnog stvaralaštva. Kao i u drugim zemljama, rezultati naučnih istraživanja mogu u velikoj meri da koriste praksi. Ipak, pitanje je u kojoj meri se ona mogu usmeravati, a da se ne ograniči navedena sloboda. Zbog toga je neophodno da se posebna pažnja posveti definisanju nacionalnih prioriteta u pogledu naučnih istraživanja, ali na dovoljno širok način, kako bi i dalje na nivou instituta postojao prostor za usmeravanje istraživanja u okviru unapred definisanih prioriteta. Iako se za finansiranje naučne delatnosti osim sredstava iz budžeta koriste i sredstva iz oblasti privrede, može se postaviti pitanje koliko su privredni subjekti zainteresovani da ulažu u istraživanja u oblasti društvenih nauka. Ne treba, ipak, zanemariti da je doprinos društvenih nauka razvoju javnih politika od izuzetnog značaja. Nekad istraživanja iz tih oblasti predstavljaju bitan preduslov za unapređenje nacionalne privrede. Budući da se ta istraživanja realizuju na specifičan način, potrebno je uzeti u obzir i posebne kriterijume kako prilikom ocene kvaliteta naučnoistraživačke delatnosti koja se sprovodi na institutima, tako i prilikom dodele sredstava neophodnih za njeno finansiranje. Iako propisi i sistemska rešenja mogu delovati podsticajno na određena unapređenja, može se reći da kvalitet naučnoistraživačke delatnosti zavisi u velikoj meri i od kulturološkog konteksta.³

Tako je delatnost Naučnoistraživačkog saveta Italije od velikog značaja za promociju, koordinaciju i unapređenje naučne delatnosti. Navedeno telo osnovano je u osamnaestom veku kao institucija zadužena za etiku. Prvobitna delatnost mu

² V. V. Stephani *et al.*, *Non-communicable diseases: mapping research funding organisations, funding mechanisms and research practices in Italy and Germany*, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5625614/>, 10.4.2018.

³ A. Pavlović, „Kako (pre)vrednovati humanistiku? Vrednovanje naučnog učinka u kontekstu aktuelnih problema društvenih nauka u Srbiji”, u: Jovan Ćirić, Luka Breneselović (ur.), *Zbornik za percepciju naučnog rada i poznavanje rekvizita njegove ocene*, knj. 1, Institut za uporedno pravo, Beograd 2017, 46.

je bila predstavljanje italijanske naučne zajednice pred Međunarodnim istraživačkim savetom. Pravni osnov za uspostavljanje Naučnoistraživačkog saveta bio je sadržan u Kraljevskom dekretu Viktora Emanuela III. Danas je njegova nadležnost i organizacija uređena Statutom.⁴

2. Izvori prava

Položaj i nadležnost Naučnoistraživačkog Saveta Italije uređeni su Statutom. U skladu sa njegovim odredbama, Savet ima status pravnog lica, naučnu i finansijsku nezavisnost, kao i sopstveno računovodstvo. Stepen nezavisnosti koji mu je dodeljen u skladu je sa odredbama članova 9 i 33 Ustava Italije.⁵ Navedene odredbe su u skladu i sa evropskom ustavnom tradicijom u kojoj se u ustavnim tekstovima definišu vrednost i sadržaj „naučne slobode”.⁶

Naučnoistraživački savet svoje nadležnosti vrši u okviru Nacionalnog istraživačkog programa u skladu sa uredbama Vlade. Savet se stara o finansiranju naučnoistraživačke delatnosti, unapređenju interdisciplinarnosti, kao i o tome da rezultati naučnih istraživanja doprinesu definisanju i unapređenju nacionalnih politika, radu organa državne uprave i privrednom sektoru.⁷ Osim promocije naučnih rezultata na nacionalnom nivou, Naučnoistraživački savet se stara i o međunarodnoj saradnji, sprovodi periodičnu ocenu rada instituta putem procene rezultata, u cilju racionalne raspodele resursa.⁸ Međutim, kako su oblasti istraživanja koja se sprovode na institutima prilično različite, vrednovanje rezultata istraživanja obavljaju različita odeljenja (departmani) u okviru Saveta.⁹

Strateški dokumenti su od izuzetnog značaja za unapređenje naučnoistraživačke delatnosti u Italiji. Nacionalne strategije se uglavnom usklađuju sa

⁴ Statut Nacionalnog naučnoistraživačkog saveta (Statuto del Consiglio Nazionale delle ricerche), <https://www.cnr.it/sites/default/files/public/media/StatutoCNR2015.pdf>, 15.2.2018.

⁵ Članom 9 Ustava Italije propisano je da Italija podržava razvoj kulture i naučnih i tehničkih istraživanja. Članom 33 propisana je sloboda umetničkog i naučnog stvaralaštva. Tekst Ustava na engleskom jeziku dostupan je na: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf, 15.2.2018.

⁶ L. Breneselović, „Racionalni i iracionalni elementi administracije i ocene naučnog rada”, *Zbornik za percepciju naučnog rada i poznavanje rekvizita njegove ocene*, knj. 1, 148.

⁷ Čl. 2 i 3 Statuta Nacionalnog istraživačkog saveta.

⁸ Čl. 4 Statuta Nacionalnog istraživačkog saveta.

⁹ U okviru Nacionalnog naučnoistraživačkog saveta postoji sedam odeljenja. Svako od njih je nadležno za određenu oblast. To su: Odeljenje za biomedicinske nauke, Odeljenje za prostorno planiranje i životnu sredinu, Odeljenje za fiziku, Odeljenje za biodiverzitet i poljoprivredu, Odeljenje za hemiju i tehnologiju, Odeljenje za inženjerstvo, informatiku, energetiku i saobraćaj i Odeljenje za društveno-humanističke nauke.

takvim dokumentima koja se donose na nivou Evropske unije. Od ključnog značaja na nacionalnom nivou je strategija „Strateške vizije – 2013–2022” u kojoj je izražena namera da se doprinese unapređenju naučnog istraživanja u cilju osposobljavanja nove generacije istraživača, kao i da se što kvalitetnije uspostavi saradnja na nivou naučnoistraživačke zajednice. Stavovi sadržani u Strategiji u skladu su sa vizijom Evropske unije izraženom u dokumentu „Evropa 2020”, u kojem se naučno-tehnološke inovacije navode kao instrument od ključnog značaja za odgovor na izazove savremenog sveta.¹⁰

3. Položaj instituta

Naučni instituti su u administrativnom smislu odgovorni Naučnoistraživačkom savetu. U navedenom telu je zaposleno 8.400 ljudi (istraživači, tehničko i administrativno osoblje). Naučnoistraživački savet obuhvata 120 instituta¹¹ i preko njega se obezbeđuju finansijska sredstva neophodna za finansiranje naučne delatnosti.

Položaj naučnoistraživačkih instituta definisan je na opšti način Statutom Naučnoistraživačkog saveta. U skladu sa njegovim odredbama, instituti su organizacione jedinice Saveta koje obavljaju naučna istraživanja i imaju naučnu nezavisnost u okviru istraživačkog programa koji se sprovodi na nivou institucije, kao i autonomiju u pogledu upravljanja finansijskim sredstvima koja su im dodeljena za realizaciju programa i projekata koji se sprovode na nivou institucije, u skladu sa uputstvima rukovodioca instituta i propisima koji uređuju oblast finansija i računovodstva. Naučnoistraživački savet vrši nadzor nad radom instituta posredstvom svojih odeljenja (departmana). Međutim, iako su za svoj rad instituti odgovorni odeljenjima zaduženim za njihovu oblast, oni mogu učestvovati i u istraživanjima koja se dodeljuju od strane drugih odeljenja, bez obzira na to da li im prema svojoj istraživačkoj delatnosti pripadaju. U skladu sa Statutom Naučnoistraživačkog saveta, instituti se mogu osnivati, transformisati ili ukidati samo na osnovu prethodno pribavljenog mišljenja sindikalnog udruženja instituta, kao i na osnovu stava generalnog direktora administrativnog saveta (poseban organ Naučnoistraživačkog saveta kome za svoj rad odgovaraju odeljenja nadležna za nadzor nad radom instituta). Osim toga, potrebno je pribaviti i mišljenje odeljenja kojem prema oblasti istraživanja pripada određeni institut. Mišljenje zavisi od procene kapaciteta instituta,

¹⁰ U Italiji je prisutan stav u skladu sa prioritetima definisanim u dokumentu „Evropa 2020” da su oblasti koje je neophodno istražiti: klima i životna sredina, energija, zdravlje, kulturno nasleđe, bezbednost i urbano okruženje.

¹¹ Navedeni broj zaposlenih obuhvata i lica zaposlena u naučnoistraživačkim institutima.

što podrazumeva ne samo veličinu instituta, već i dužinu njegovog postojanja i značaj za nauku, kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou. Instituti imaju obavezu da direktoru odeljenja kojem pripadaju ili u čijem sprovođenju aktivnosti učestvuju dostavljaju podatke neophodne za sastavljanje trogodišnjeg programa rada, kao i da se staraju o sprovođenju programa u skladu sa svojim nadležnostima. To ne podrazumeva samo sprovođenje programa i projekata koji su u nadležnosti određenog instituta, već i programa i projekata iz drugih oblasti (takav način saradnje definiše savet direktora odeljenja), kao i onih koji se sprovode na regionalnom i međunarodnom nivou.¹²

Instituti imaju mogućnost da sa svojim predlozima istraživanja, koja se mogu finansirati kako iz javnih sredstava, tako i sredstvima subjekata privrednog sektora, učestvuju na otvorenim konkursima za finansiranje istraživačke delatnosti. Za rad instituta, sprovođenje programa na njihovom nivou i namensku potrošnju dodeljenih sredstava odgovoran je direktor instituta. Njegov mandat traje četiri godine i on na istu funkciju može biti izabran najviše dva puta, ali ne uzastopno. Organ koji upravlja institutom, međutim, nije direktor, već savet kao kolegijalno telo koje pomaže direktoru u sprovođenju programa i unapređenju poslovanja. Sastav i način izbora saveta uređeni su Uredbom o organizaciji i poslovanju instituta.¹³

4. Finansiranje naučne delatnosti

Naučna delatnost može se finansirati kako sredstvima budžeta, tako i sredstvima privrednih subjekata. Istraživanja koja se finansiraju na nacionalnom nivou moraju se uklapati u strateške ciljeve koji su definisani nacionalnim strateškim dokumentima. Ukoliko se ima u vidu dokument „Strateške vizije – 2013–2022”, instituti bi trebalo da teže da svojom aktivnošću na što kvalitetniji način uspostave saradnju na nivou celokupne naučnoistraživačke zajednice.

Prema podacima iz prethodne godine, budžet Naučnoistraživačkog saveta obuhvatao je 900 miliona evra. Od toga je 550 miliona evra dodeljeno iz državnog budžeta, a 40% dodeljenih sredstava čini udeo realnog sektora, na osnovu prethodno zaključenih sporazuma. S obzirom na navedeno, može se zaključiti da se deo sredstava za finansiranje naučne delatnosti instituta dobija

¹² Čl. 4–7, 12 i 14 Statuta Naučnoistraživačkog saveta Italije (Statuto del Consiglio Nazionale delle Ricerche). Tekst Statuta na italijanskom jeziku nalazi se na veb-strani Naučnoistraživačkog saveta Italije (Consiglio Nazionale delle Ricerche), <https://www.cnr.it/sites/default/files/public/media/StatutoCNR2015.pdf>, 10.4.2018.

¹³ Članom 14 Statuta Naučnoistraživačkog saveta definisan je položaj naučnoistraživačkih instituta.

iz budžeta, a da su osnov za dodelu sredstava privrednih subjekata, u stvari ugovori koji su sa njima potpisani.¹⁴

Finansiranje naučne delatnosti instituta koji su za svoj rad odgovorni odeljenjima Naučnoistraživačkog saveta obavlja se posredstvom Službe za programsko budžetiranje i kontrolu. Preko tog tela se obavlja priprema i upravljanje budžetom, računovodstvo prihoda, upravljanje njima, kao i saradnja s licima zaduženim za finansiranje na nivou institucija.¹⁵

Zakonskim dekretom iz 1998. godine broj 204 uređena je koordinacija, planiranje i evaluacija nacionalnih politika u oblasti naučno-tehnoloških istraživanja. U navedenom aktu definiše se i finansiranje istraživačkih institucija. Raspodela sredstava za istraživačke institucije koje finansira Ministarstvo prosvete i nauke vrši se na osnovu člana 7 Zakonodavne uredbе od 5. juna 1998. godine, broj 204, sa izmenama i dopunama, u skladu sa pripremljenim strateškim planom, uzimajući u obzir procenu kvaliteta istraživanja, koju sprovodi Nacionalna agencija za procenu rada univerziteta i istraživanja.¹⁶

Na osnovu procene rezultata delatnosti istraživačke institucije Ministarstvo prosvete i nauke donosi odluku o dodeli sredstava iz osnovnih budžetskih fondova, uz mogućnost njihove dodele i iz drugih javnih ili privatnih fondova, koji su uvršteni u integrisani sistem nacionalnih fondova i mreža za finansiranje naučne delatnosti. Osim toga, postoji i mogućnost dodatnog ulaganja u naučnoistraživačku delatnost putem konkurisanja za dodelu sredstava iz fondova Evropske unije i drugih međunarodnih fondova. Kriterijumi i način dodele tih sredstava uređuju se uredbom.¹⁷

Smernice i prioriteti naučnih istraživanja definisani su ekonomskim i planskim dokumentom Vlade. Prilikom njegove izrade uzimaju se u obzir prethodno definisane nacionalne politike, kao i pravni akti i međunarodna dokumenta. Značajnu ulogu u njihovom definisanju imaju i zapažanja i preporuke državnih organa. Vlada uzima u obzir i program finansiranja, koji se odobrava i ažurira svake godine u skladu sa Nacionalnim programom istraživanja, koji

¹⁴ Podaci su dostupni na veb-stranici: https://www.cnr.it/sites/default/files/public/II_Cnr_in_numer_comunicato.pdf, 15.2.2018.

¹⁵ Čl. 14 Statuta Naučnoistraživačkog saveta.

¹⁶ Nacionalnoistraživački savet vrši vrednovanje rezultata rada instituta isključivo za one institute koji se nalaze u njegovoj nadležnosti, tj. koji pripadaju određenim departmanima. Međutim, u naučnoistraživačkom sistemu postoje i institucije koje nisu u sastavu tih departmana.

¹⁷ Čl. 16. Kada se finansiranje nauke vrši iz budžetskih sredstava, ta sredstva se dodeljuju iz osnovnog fonda za finansiranje naučnih organizacija i instituta. Sredstva iz budžeta su dostupna naučnim organizacijama i institutima koji su u nadležnosti Ministarstva prosvete, visokog obrazovanja i istraživačke delatnosti. Finansiranje se vrši na osnovu prioriteta utvrđenih u Nacionalnom istraživačkom programu. U tom programu se određuju primarne naučne oblasti za čije će se finansiranje dodeliti sredstva iz državnog budžeta.

se donosi svake treće godine. Osim toga, potrebno je imati u vidu i evropsku i međunarodnu dimenziju istraživanja, kao i definisanje opštih ciljeva i metoda, uz poštovanje autonomije naučnoistraživačke delatnosti instituta, univerziteta i drugih naučnoistraživačkih ustanova. Ciljevi i aktivnosti istraživanja mogu da se odnose na određene tematske oblasti, sektore, projekte, agencije, istraživačke organizacije, uključujući i aktivnosti koje se izvode na osnovu odgovarajućih sporazuma. Vlada usvaja planove i programe istraživanja, što se ne odnosi na univerzitete zbog većeg stepena autonomije njihove istraživačke delatnosti. Naučnoistraživačke institucije imaju obavezu da deluju u skladu sa ciljevima, kao i da kontinuirano prate sprovođenje aktivnosti i svoje nadležnosti. Planovi i programi koje usvoji Vlada saopštavaju se ministarstvu nadležnom za prosvetu, visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnosti i univerzitetima u roku od trideset dana od dana usvajanja ili odobrenja.¹⁸

Pozivi za učešće na konkursima za finansiranje istraživačke delatnosti objavljuju se na veb-stranicama institucija iz oblasti naučnoistraživačke delatnosti.¹⁹

U pogledu korišćenja sredstava iz direktnog fonda za nauku Ministarstva prosvete i nauke, nadležno ministarstvo donosi odluku o uslovima učešća na konkursu za svaku godinu.²⁰ Instituti koji su u sastavu Naučnoistraživačkog saveta, sredstva za finansiranje delatnosti dobijaju posredstvom tog tela, dok ostale institucije mogu i direktno aplicirati za korišćenje tih sredstava u skladu sa kriterijumima koje propisuje nadležno ministarstvo.

5. Položaj društvenih nauka

Instituti koji se bave društvenim naukama za svoj rad u administrativnom smislu su odgovorni Odeljenju za društvene i humanističke nauke. Aktivnost tog odeljenja je fokusirana na četiri veće oblasti: studije kulture, prava, društvenih nauka, lingvistike i kognitivnih istraživanja. Među glavnim istraživanjima koja se sprovode u Italiji, pored onih iz oblasti prirodnih i tehničkih nauka (misli se pre svega na oblast informacione tehnologije), jesu i istraživanja iz

¹⁸ Čl. 1. Zakonskog dekreta br. 204 od 5. juna 1998. (Decreto Legislativo 5 giugno 1998, n. 204)

„Disposizioni per il coordinamento, la programmazione e la valutazione della politica nazionale relativa alla ricerca scientifica e tecnologica, a norma dell'articolo 11, comma 1, lettera d), della legge 15 marzo 1997, n. 59”.

Navedenim dokumentom uređuje se koordinacija, planiranje i evaluacija nacionalne politike koja se tiče istraživanja i tehnološkog napretka. <http://www.parlamento.it/parlam/leggi/deleghe/98204dl.htm>. 15.02.2018.

¹⁹ V. <https://www.researchitaly.it/bandi/>. Na naučnoistraživačkom portalu Italije objavljuju se konkursi od značaja za realizaciju istraživačkih projekata.

²⁰ V. <http://attiministeriali.miur.it/anno-2016/luglio/dm-06072016.aspx>, 15.2.2018.

oblasti ekonomije, kao i istraživanja koja se odnose na vladavinu prava i demokratiju, analizu funkcionisanja evropskih, nacionalnih i regionalnih institucija, migracija, istraživanja iz oblasti kulture, multidisciplinarna istraživanja, istraživanja iz oblasti socijalne kohezije, kognitivnih nauka, računarske lingvistike, istorije lingvistike i leksikografije, istorije filozofije, istorije Mediterana, očuvanja kulturne baštine i kulturnog nasleđa, arheologije itd. Osim istraživanja koja se u oblasti društvenih nauka sprovode na nacionalnom nivou, od velikog značaja jesu i istraživanja koja se sprovode posredstvom Odeljenja za društveno-humanističke nauke na nekoliko međunarodnih projekata. To su istraživanja u okviru projekata *IPERION*, *DARIAH*, *SM@RTINFRA*, kao i istraživanja u okviru projekta *MIGRATION*. Istraživanja u okviru prvog navedenog projekta sprovode se u cilju promovisanja i unapređenja zajedničkih istraživanja na nivou Evropske unije, a odnose se na unapređenje naučnih metoda i tehnologije u pogledu konzervacije kulturnog nasleđa. Projekat *DARIAH* obuhvata istraživanja digitalne infrastrukture u oblasti umetnosti i društvenih nauka. Cilj finansiranja istraživanja na navedenom projektu je unapređenje stvaranja mreže za razmenu sredstava, najbolje prakse, eksperata i metodologije u oblasti digitalizacije. Istraživanje u okviru projekta *SM@RTINFRA* odnosi se na unapređenje i povezivanje postojeće istraživačke infrastrukture u oblasti humanističkih i društvenih nauka, kao i kulturnog nasleđa. Za neke oblasti istraživanja, od posebne je važnosti projekat *MIGRATION*. On objedinjuje multidisciplinarna istraživanja iz različitih oblasti, kao što su: istorija, filozofija, lingvistika, demografija, pravo, ekonomija, obrazovanje sa posebnim osvrtnom na oblast migracija sa stanovišta različitih naučnih oblasti.²¹

Prema podacima Odeljenja za društveno-humanističke nauke, u njegovom sastavu se nalazi dvadeset instituta čija su osnovna delatnost istraživanja u navedenim oblastima. Navedeno odeljenje posvećuje dosta pažnje interdisciplinarnim istraživanjima. Tako je 2008. godine u okviru studija migracija razvijen poseban pristup, sa ciljem upravo promocije i unapređenja multidisciplinarnog pristupa određenim pitanjima. Istraživanja u okviru studije migracija pripadaju različitim oblastima, kao što su: demografija, ekonomija, lingvistika, istorija, filozofija i pedagoška istraživanja.²²

²¹ V. https://www.cnr.it/sites/default/files/public/media/doc_istituzionali/brochure_dipartimenti_2015/DepDSUen.pdf, 10.4.2018.

²² *Ibid.*

6. Zaključak

U Italiji se finansiranje naučne delatnosti instituta sprovodi posredstvom Naučnoistraživačkog saveta, koji je za svoj rad odgovoran ministarstvu zaduženom za oblast prosvete i nauke. Njegova organizacija i nadležnost uređeni su Statutom, kojim je uređen i odnos instituta i Naučnoistraživačkog saveta. Prema tim odredbama instituti su u administrativnom i finansijskom smislu odgovorni navedenom telu. Takvo rešenje je sasvim opravdano, s obzirom na to što se finansijska sredstva za finansiranje naučne delatnosti obezbeđuju upravo posredstvom Naučnoistraživačkog saveta.

Prema italijanskom modelu naučna delatnost se finansira iz različitih izvora. Iako se čini se da je državni budžet i dalje primaran izvor finansiranja, naučna delatnost finansira se i iz drugih izvora. Ti izvori su pre svega sredstva privrednih subjekata, ali postoji i mogućnost korišćenja sredstava iz fondova Evropske unije i međunarodnih organizacija. Čini se, međutim, da je zainteresovanost privrednih subjekata i korporacija za finansiranje naučne delatnosti usmerena pre svega na oblast prirodnih i tehničkih nauka. Osim toga, i takvom načinu finansiranja mogu se uputiti određeni prigovori. Naime, ukoliko je ustavom, ali i međunarodnim dokumentima garantovana sloboda naučnog stvaralaštva, trebalo bi u što većoj meri izbegavati „naručena” istraživanja. U suprotnom, nauka bi mogla u velikoj meri da postane komercijalizovana. Naučna istraživanja u oblasti, ne samo prirodnih i tehničkih, već i društvenih nauka trebalo bi da se sprovode u interesu celokupne društvene zajednice. Zbog toga bi mišljenje privrednog sektora trebalo uzeti u obzir isključivo prilikom definisanja javnih politika, ali ne i naknadno prilikom sprovođenja istraživanja. Možda bi eventualno neka istraživanja za potrebe privrede mogla da predstavljaju dopunsku delatnost pojedinih instituta, ali ne i njihovu isključivu delatnost. Sasvim je logično da je privredni sektor zainteresovan više za ulaganja u istraživanja u oblasti prirodnih i tehničkih nauka, nego za istraživanja u oblasti društvenih nauka. Međutim, zbog svega navedenog, takav vid finansiranja ne bi trebalo da bude primaran.

U Italiji su veoma zastupljena i multidisciplinarna istraživanja koja se finansiraju iz sredstava međunarodnih organizacija i Evropske unije. Takva praksa je izuzetno opravdana, jer se udruživanjem potencijala različitih istraživačkih institucija mogu ostvariti rezultati koji su od značaja za čitavo društvo. Budući da se nacionalni strateški dokumenti oslanjaju na evropske, može se reći da u Italiji postoji težnja da se rezultati istraživanja primenjuju ne samo na nacionalnom, već i na regionalnom, pa i na međunarodnom nivou.

Jelena Kostić, Ph.D

Research Fellow

Institute of Comparative Law

FINANCING SCIENTIFIC RESEARCH ACTIVITY IN ITALY

Summary

The subject of analysis in this paper is the scientific research activity financing in Italy. The paper contains several thematic sections that focus on the issues relating to the strategic framework and legal sources that define the scientific research activity financing arrangements. As in some other countries, in Italy, the above mentioned activity can be funded from the state budget and from other sources (such as the business sector). However, the business sector appears to be more interested in investing in the natural and technical sciences activity. The social sciences research is equally important for the development of society as a whole. It could be crucial for the policy making process. All countries have to determine their ceilings in terms of budget allocations and spending. Therefore, for the science sector, the criteria have been established for evaluation of research results over a specified period. The institutes are the key institutions performing the national scientific research activity. Accordingly, in this paper, the author pays special attention not only to the method of financing, but also to the position of those institutions.

Key words: *scientific activity, research, financing, institutes, Italy.*